

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΑΥΓΗ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

Ένα χωριό πριν από 7.500 χρόνια

Δρ Γεωργία Στρατούλη

Αρχαιολόγος-Προϊστοριολόγος

I2: Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Πριν από μερικά χρόνια, στην αγροτική περιοχή της κοινότητας Αυγής Καστοριάς, η μηχανική καλλιέργεια έφερε στο φως πλούσια κατάλοιπα προϊστορικής εγκατάστασης σε έκταση 30 στρεμμάτων περίπου. Η ανακαρική διερεύνηση της άρχισε το 2002 και πραγματοποιείται από την I2: Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού με την υπευθυνή αρχαιολόγο τη γράφουσα. Σύμφωνα με τις πρώτες αρχαιολογικές και αρχαιομετρικές εκτιμήσεις, η νέα αυτή προϊστορική θέση υπήρξε χώρος εγκατάστασης –με ασυνεχή πιθανή χρονή– για πολλές γενιές στο χρονικό διάσπασμα 5600-5000 π.Χ. περίπου (βαθμολογημένες τιμές ραδιοχρονολογήσεων). Καλύτερο διατηρημένα είναι τα οικιστικά κατάλοιπα της παλαιότερης περιόδου της θέσης με δύο τουλάχιστον αρχιτεκτονικές φάσεις ικανής διάρκειας (περίπου 3-4 γενιές) περί τα μέσα της δημιουργίας. Η οργάνωση του δομημένου περιβάλλοντος της νεολιθικής Αυγής και οι μεταβολές του στο χώρο και στο χρόνο θα αποτελέσουν –μεταξύ άλλων κοινωνικών, οικονομικών και ιδεολογικών θεμάτων ειδικού ενδιαφέροντος για την Προϊστορική Αρχαιολογία– αντικείμενο μελλοντικών ανασκαφικών ερευνών και θεωρητικών προσεγγίσεων.

Ο νεολιθικός οικισμός και το φυσικό περιβάλλον του

Το νεολιθικό χωριό της Αυγής –σε απόσταση 8 χλμ. περίπου Ν-ΝΔ του γνωστού λιμναίου προϊστορικού οικισμού του Διαπηλίου– αναπτύσσεται σε φυσικό αναβαθμό με ήπιες κλίσεις. Ο περιβάλλον χώρος του χαρακτηρίζεται από λοφώδες ανάγλυφο,

έντονα διαβρωμένο από το πλούσιο μέχρι τις μέρες μας υδρογραφικό δίκτυο της περιοχής.

Ο νεολιθικός οικισμός ορίζεται στα βόρεια και τα νότια του από χειμάρρους, που στις όχθες τους φύλεξαν σαν άλιτε αφθονού υδρόφιλη βλάστηση. Μεγάλες εκτάσεις στην περιφέρεια του οικισμού πρέπει να καλύπτονται από μικτά φυλλοβόλα δάση βελανίδιας, όπως μαρτυρούν και τα δυο δασάκια στα νότια και τα νοτιοανατολι-

1. Αυγή Καστοριάς.
Γενική άποψη
του σύγχρονου χωριού
και της περιοχής του
(από τα ΒΑ).

κά της Αυγής, τα μόνα που επιβίωσαν στην ευρύτερη περιοχή μετά τον αναδομό στη δεκαετία του 1960. Ένα, εποιης, ενδιάφερον στοιχείο για τη δυναμικότητα του (τάλαιο)περιβάλλοντος της Αυγής σε φυσικούς πόρους αποτελεί η ανάβαση νερού σε απόσταση μόλις 20-30 μ. από το βρεφεδικό άκρο του νεολιθικού χωριού.

Η διαθεσιμότητα πόσιμου νερού, ικανών εκτάσεων για καλλιεργείες και βοσκή οικοδόμισαν καβάλη και άφθονης ζέλειας, αλλά και παιδιλικές εδαφώνων καρπών, θεραπευτικών φυτών και ειδών άγριας πανίδας σε μικρή απόσταση από τον προϊστορικό οικισμό συνιστούνταν παράγοντες ζωτικής σημασίας για τις στρατηγικές επιβίωσης των νεολιθικών γεωγραφικοτυπωφόρων. Το ευνούμενό οικούστημα της Αυγής καβάλη και τα ειδικά χαρακτηριστικά του πρέπει να επέδρασαν καθοριστικά στην επιλογή της συγκεκριμένης θέσης ως χώρου εγκατάστασης της νεολιθικής κοινωνίας, που δραστηριοποιήθηκε στην περιοχή κατά την 6η χιλιετία. Στα παραπάνω περιβαλλοντικά δεδομένα σε προστεθεί ότι το πεδίδωρος πόλεμος και μεζίσαν περιφέρεια της Αυγής είναι ιδιαίτερα πλούσιο σε αργυρικά υλικά λόγω της γεωλαγικής ιστορίας της περιοχής, που δρισκεται στα ίχηματα της Μεσοελληνικής αύλακας. Τα αργυρικά αυτά υλικά αποτέλεσαν προσδιοριστικούς παράγοντες τόσο για τις κατασκευαστικές επιλογές, όσο και για την οργάνωση των παραγωγικών προγραμμάτων της νεολιθικής κοινότητας (π.χ. βασικές πρώτες ύλες για συγκεκριμένες τεχνικές δόμησης αρχιτεκτονικής κατασκευών και κύρια συστατικά εδαφών υψηλής μεν παραγωγικότητας για καλλέργειες σπιτών και οστρίων, δύσκολης όμως επεξεργασίας για τα χαμηλής απόδοσης μέσα παραγωγής της πετοχής εκείνης).

Τα αρχαιολογικά κατάλοιπα (ανασκαφές 2002-2003) Ενδοκοινοτική οργάνωση: αρχιτεκτονικές και άλλες κατασκευές

Κατά τις ανασκαφές των ετών 2002 και 2003 ερευνήθηκε τμήμα της επιχώσης του νεολιθικού οικισμού –σε δύο κυρίως ανασκαφικούς τομείς, τον ανατολικό και

το δυτικό, καθώς και σε δοκιμαστικές τομές στην περιφέρεια του– σε έκταση 750 τ.μ. Από την αρχική αυτή ανασκαφική διερεύνηση προκύπτει η εικόνα ενός εκτενούντος οικισμού περί τη μέση της 6ης χιλιετίας στην Αυγή με δύο τούλαχιστον αρχιτεκτονικές φάσεις.

Το δομημένο περιβάλλον της νεολιθικής Αυγής φαίνεται στις συγκροτούνταν από ανεξάρτητα στο χώρο κτίρια ορθογώνιας κατοικης και μεσαίου ή μεγάλου μεγεθούς (εμβαδόν από 25-30 τ.μ. μέχρι 60-70 τ.μ.) με ευρείες, ιδιωτικούς ή κοινόχροτους, υπαίθριους χώρους πολλαπλών χρήσεων. Συγκεκριμένα, έχουν αποκαλυφθεί τμήματα 4-5 ελεύθερων, μονόχωρων και διχωρών, τετράπλευρων κτισμάτων, από τα οποία μερικά διέθεταν και ημιπαθία προσκτίσματα. Τέτοια κτίρια, μεμονωμένα ή σε ομάδες, πρέπει να αποτελούνταν μαζί με τους ανοιχτούς χώρους τους τις κυριες δομές στέγασης και οικιστικής παραγωγής δραστηριότητας πεπλέρους «νοικοκυρών», δηλαδή των βασικών μονάδων παραγωγής και κατανάλωσης της νεολιθικής κοινωνίας.

Από το πολυπλήθη λείψανα των αρχιτεκτονικών κατασκευών του νεολιθικού οικισμού της Αυγής (π.χ. πασαρόλιπτρες, μάζες πηλού με αποτυπώματα δομικών στοιχείων), μπορούν να αποκατασταθούν με επάρκεια τόσα τα δομικά υλικά τους, όσο και οι τεχνικές δομήσης τους. Ως πρώτες ύλες για την κατασκευή των κτιριακών υποδομών της νεολιθικής Αυγής είναι χρησιμοποιηθεί αυλάκα που διέθετε σε αφθονία το περιβάλλον της: έγλα, άργιλος και μισροχορή ή άλλα φυτά. Πάσσασαν από κορμούς δεντρών, μπγιέλνοι στο έδαφος σε αραιή γραμμική διάταξη, συνδέονταν με πλέγματα κάθετων και οριζόντιων κλαδιών («τσατμάς»), με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός τετράπλευρου πλαισίου για τη διαίρεση στιβάρισης τοιχοποιίας αυτή επιτυχούνταν με την επικάλυψη του ξύλινου πλαισίου από επαλλήλες στρώσεις επεξεργασμένης αργιλού. Διαφορετικά είδη αργιλού είχαν επιλεγεί ως πρώτη ύλη για την κατασκευή στοιχείων των οικοδομημάτων με ειδικές τεχνικές απαίτησης ή ιδιότητες, όπως για την κατασκευή μονωτικών δαπέδων, «λαστρή» για την τοιχοποιία ή φροντισμένων επιχρισμάτων («σοβάς»), τα οποία σε μερικές τούλαχιστον περιπτώσεις –συμ-

2. Αυγή Καστοριάς. Γενική πανοραμή της τοποθεσίας του νεολιθικού οικισμού (από τα Α): με δοκιμαστική γραμμική διάταξη των αρχαιολογικών καταλοίπων, που έχει φέρει στο φως η μηχανική καλλιέργεια.

φωνα με μακροσκοπικές παραπτήρεσις θραυσμάτων-ήταν διακοπημένα με χρώματα ή και μοτίβα.

Στους υπαίθριους χώρους των μέχρι σήμερα αποκαλυφθέντων κτιρίων ήταν στο φως λείψανα πτηλίων κυκλικών κατασκευών (καποιες από αυτές ίσως ήταν φουρνοί ή εστίες ειδικών χρήσεων) και ενδιαιρέ-ρουσις «θέσεις» σκόπιμης και φροντισμένης απόθε-σης ολόκληρων ή αποσαμπατικά σώματων εργα-λειών και σκευών, τα οποία πρέπει να είχαν σχέση με την επέξεργασία και την αποθήκευση αγροτικών προϊ-όντων. Επίσης, έχουν αποκαλυφθεί τα αρνητικά πασ-σάλων μικρής διάμετρου (>3-4 εκατοστά) σε αραιή, ευθύγραμμη και μητυλόγραμμη διάταξη, οι οποίοι πρέ-πει να αποτελούσαν τα φέροντα στοιχεία ελαφρών ξυ-λινών κατασκευών, πιθανώς μεταξύ άλλων- φρακών για την ορισθέτηρη του ίδιωτου χώρου ή για τη ση-μαντην περιοχών ειδικής χρήσης, όπως αυλές ή χώροι μικροκαλύπτερων και σταθλίσματος. Για την προεύ-γιση της χρήσης (και) των υπαίθριων χώρων του οικι-σμού προγραμματίζεται συστηματική δειγματοληψία επίχωρα για ειδικές γεωλογικές-μικρομορφολογικές αναλύσεις.

Όψεις της οικονομίας και των κατασκευα- στικών προγραμμάτων της νεολιθικής Αυγής

Από το βιοαρχαιολογικό υλικό που έχει ήδη αποκαλύ-
φθεί, όπως σπόρια φυτών, οστά ζώων και στρεμμά, δεν
υπάρχει καμία αμφίβολία ότι οι κάτοικοι της νεολιθικής Αυγής ήταν τροφοπαραγωγοί. Βασικό στοιχείο της οι-
κονομίας τους ήταν η μεικτή αγροτική παραγωγή, συ-
γκεκριμένα η καλλιέργεια σιτηρών και οσπρίων (μέχρι στιγμής έχουν ταυτοποιηθεί από ειδικό συνεργάτη της ανασκαφής σπόρια δικοκούν σιτηρού και φαγκής) κα-
θώς και η εκτροφή αιγαροβάτων, χιρών και βοοειδών (το μεγάλο συνολού καταλοίπων διατροφής από οστά ζώων που αποτελείται αντικείμενο μελέτης ειδικευ-
μένου ψωοαρχαιολόγου). Προίσταντα, παντάς, συλλεκτι-
κής και θρησκευτικής δραστηριότητας στα πλούσια σε πανίδια και χλωρίδα μικροπεριβάλλοντα του οικισμού (π.χ. συλλογή καρπών και αρωματικών φυτών, θήρα-

μικρών και μεγάλων θηλαστικών) μπορούσαν να αξιο-
ποιηθούν ποικιλοτρόπως, π.χ. ως γευστικά συμπληρώ-
ματα σε ειδικές περιστάσεις ή εκδηλώσεις για την εν-
δυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την πρωθητη
της «κοινωνικής αποθήκευσης».

Σημαντικές πληροφορίες για τα είδης και την ορ-
γάνωση των παραγωγικών και κατασευτικών δρα-
στηριοτήτων των οικιστών της νεολιθικής Αυγής, όπως,
για παραδειγμα, όμεις του τρόπου συγκομιδής της
σοδειάς και της επεξεργασίας των αγροτικών προϊό-
ντων, η προμήθεια των πρώτων υλών και οι τεχνικές
κατασκευής ή οι χρήσεις των εργαλείων, αντλούνται
από τη μελέτη των πολύτιμων συνόλων τεχνέργων,
που έχουν έρθει στο φως.

Αναλυτικότερα, μεγάλος είναι ο αριθμός των ερ-
γαλειών από αποκρουσμένο λίθο, όπως λεπίδες με ευ-
διάκριτη στιλβή από την κοπή σιτηρών και βλιτκές
αιχμές για κυνήγι, με πρώτη ύλη κατασκευής τους τον
πυρηνόλιθο πέτρωμα που απουσιάζει από το γεωλιγικό
και περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής της Αυγής.
Ακόμη, πολλά είναι και τα τρίπτη εργαλεία, όπως γου-
δοχέρια και υποβάθρα κρουύστριβτη για βράσια ή
συνέλιψη του καρπού των δημητριακών κοθών και πε-
λέκεις η σημιλές διαφορών μεγεθών για υλοτόμηση και
κατεργασία του έμβου, από διάφορα σκληρά πετρώ-
ματα, που επίσης δεν απαντώνται στην περιοχή της
Αυγής, αλλά η απόκτηση τους ήταν εφικτή από περιο-
χές σε απόσταση 4-6 χλμ. από το νεολιθικό οικισμό. Οι
πιθανές περιοχές προέλευσης των πρώτων υλών, από
τις οποίες είχαν κατασκευαστεί τα λίθινα εργαλεία της
νεολιθικής Αυγής, υποδεικνύουν –σύμφωνα με τις
πρώτες μακροσκοπικές παραπτήρεσις και εκτιμήσεις
ειδικευμένου στην ορυκτολογία συνεργάτη της ανα-
σκαφής– αφενός απευθείας πρόσκτηη από γειτο-
νικές περιοχές, είτε μέσω λατόμησης, δηλαδή από
απόσταση τεμάχων από το μητρικό πετρώμα (π.χ. σερπε-
τινήςς από το Μαύρο Βούνο της περιοχής των Μα-
ιακιών στα βόρεια της Αυγής), είτε μέσω συστηματι-
κής περιαλλογής κροκολών από την κοίτη του Αλιάκ-
μανα ή άλλων μεράτων, και μεταφοράς τους στη συνέ-
χεια στην Αυγή για περαιτέρω κατεργασία και μεταπο-
λούση.

3. Ανασκαφτόντας
στο δυτικό τμήμα
του νεολιθικού οικισμού
της Αυγής Καστοριάς
τον Ιουνίο του 2003.

ηση. Αιφέτερο είναι πιθανή η προμήθεια λίθινων πρώτων υλών (π.χ. πυριτόλιθος) ή έτοιμων λίθινων εργαλείων (όπως συμβαίνει και με αντικείμενα άλλων κατηγοριών) μέσω εδραιωμένων τοπικών και υπερ-τοπικών δικτύων ανταλλαγών και επικοινωνίας.

Επόκτος από τα μέσα εργασίας από λίθο, δυναμική είναι στο νεολιθικό οικισμό της Αυγής και η παρουσία εργαλείων από οστά ζώων (οικοδιάστα και μη). Μεταξύ αυτών κυριαρχεί η κατηγορία των τεχνέργων με αιχμή-ριπό ενέργο άκρο. Βάσει μορφολογιογραφικών χαρακτηριστικών η χρήση των οστεινών εργαλειών της Αυγής μπορεί να αναζητηθεί κατά κύριο λόγο σε διάφορα στάδια της κατεργασίας της δοράς κατ του δέρματος, ενώ κάρια ήταν και η συμβολή τους ως βοηθητικών εργαλείων στις συναφεις τεχνες της καλαθοπλευτικής και της ψαραντικής.

Επιπλέον, πολύ μεγάλος είναι και ο αριθμός θραυσμάτων από διάφορες κατηγορίες ακόσμητων και διακοσμημένων πτήλινων αγγειών, που προσδοχούνται πρωτίστως από την επίχωση των νεολιθικών οικισμάτων ή από πλήσιον σε αυτά χώρους. Η κεραμική της νεολιθικής Αυγής περιλαμβάνει σκέψει ποικιλού μεγέθους και σχήματος, όπως βαθειές σκύρους, ειρύστομα τετραπόδικα αγγεία, πιεύρια, κουτάλες, αμφικυνικά αγγεία, αμφαίες φιάλες σε υπερυψωμένο πόδι, αγγεία με σφαιρικό ή απιστόχημο σώμα και διακριτό λαμπό, λεκάνες, δίσκους και «δεσπολέας/ρυτά». Ο προσδοφησμός της χρήσης αυτών των πτήλινων αγγειών, που καλύπτουν διάφορες ανάγκες της καθημερινής ζωής ή ιδιαιτέρων καινοτομικών εκδηλώσεων (π.χ. αποθήκευση στερεών και γυρών, παρασκευή και σερβίρισμα φαγητών ή ποτών), θα αποτελέσει ειδικό πεδίο διεπιστημονικών προσεγγίσεων και αναλύσεων.

Στοιχεία συμβολικής γλώσσας

Όπως κάθε κοινωνία, έτσι και αυτή της νεολιθικής Αυγής παρήγαγε και χρηματοποιούσαν κινήτα αντικειμένων (πιθάνων και ειδικές αρχιτεκτονικές ή άλλες σταθερές κατασκευές, όπως και κοινωνικές εκδηλώσεις), που τη λειτουργία τους δεν μπορεί να αναζητηθεί αποκλειστικά και μόνο στο πεδίο της προώθησης παραγγυγών και κατασκευαστικών προγραμμάτων ή στη σφαίρα της επίλυσης πρακτικών αναγκών. Πρόκειται για αντικείμενα (ή ποικίλες εκδηλώσεις), που επιτελούνται έναν ιδιαίτερο κοινωνικό ρόλο για μικρότερα ή μεγαλύτερα σύνολα στώμα, μιας ή περισσότερων κοινοτήτων. Μεταξύ άλλων, τα αντικείμενα αυτά αποτελέσματα μεν πιθανώς καώδικοπομπής γλώσσας και επομένως ήταν φορείς συγκεκριμένων μηνύματων (π.χ. προσδιορισμος καινοτομίας ταυτότητας, έκφραση αντίληψεων/ιδεολογίας). Η αποκρυπτογράφηση, ή καλύτερα η προσέγγιση της σημασίας αυτών των συμβόλων επικοινωνίας είναι στις μερes μέντα δύοσκολο, όσο και ενδιφέρονται γεγονήσια.

Στην κατηγορία των αντικειμένων ειδικής χρήσης και αξίας ανήκουν αρκετά ευρήματα από τη νεολιθική Αυγή: ανθρωπόμορφα και ζωάμορφα ειδώλια, πτήλινα αγγεία με πλαστική απόδοση ανθρωπόμορφων και ζωάμορφων χαρακτηριστικών, μια μικρή σταύρωση φλογέρα, μια πτήλινη σφραγίδα με εγχάρακτο πετρεμέδες μοτίβο στην «ενέργο» επιφάνεια της και επιπλέον στοιχεία κούρσησης, όπως τιμητικά δακτυλίων ή βραχιόλια και διαφόρων μεγεθών και σχημάτων χάντρες από «ξεπανί» υλικά, δηλαδή από εισαγόμενες στη νεολιθική Αυγή πρωτες υλες, όπως, για παράδειγμα, το θαλασσινό στόρε Spordylus gaederopus και το οξείδιο του χαλκού μαλάχιτης.

Η κοινωνική διάσταση και η αξιοποίηση του αρχαιολογικού έργου στη νεολιθική Αυγή

Το ενδιφέρόντα αποτελέσματα του μικρής ακόμη χρονικής διάρκειας και έκτασης σωτικού ανασκαφικού έργου στο νεολιθικό οικισμό της Αυγής και επιπλέον η πολύυμφραδή του από την τοπική κοινωνία επιτέρπουν τη φλοδεδύη της εξέλιξής του σε ένα μακρόνο ορευντικό πρόγραμμα με επιστημονικών και κοινωνικών στόχους;

Η παραχώρη προτίθεται από λίγο καιρό από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης της χρήσης του κτηρίου που πρώτη Στάθμού Χωροφυλάκης Αυγής στο Δήμο Αγιας Τριάδας και η δυνατότητα αμεισης αξιοποίησής του από τη ΙΖ' ΕΠΙΚΑ υπηρες ένα σημαντικό και ευοιώντα πρότυπο βήμα για την αποτελεσματική πρωθητη στόχων του ερευνητικού και κοινωνικού έργου των ανασκαφών Αυγής. Η αναγκαία ανάπλαση αυτού του παλαιού κτηρίου και ο καταλήλως εξοπλισμός του θα εδαφοπλάσισε τη λειτουργία στους χώρους του ενός -και από το μι ειδικό κοινό- επισκέψιμου Αρχαιολογικού Εργαστηρίου-Κέντρου Τεκμηρώστι και Ανάδειξης του Νεολιθικού Οικισμού Αυγής, έργο που προτάθηκε πρόσφατα από το Δήμο Αγιας Τριάδας και τη ΙΖ'

4. Έχην τοιχών μεγάλου, διγωρού κτηρίου ορθρωγίας κάτωφις του νεολιθικού οικισμού της Αυγής Καστρώς.

5. Αποκάλυψη τημάτων κρανών τοπικού οικισμού της Αυγής Καστρώς δικρινούνται πασασάλοτρης, μάζες πήλου με καμένα οργανικά στοιχεία δημήτρης και θραύσματα επιχρωμάτων.

6. Κομμάτια επιστρώσεων επέξεργασμένης αργιλού με αποτυπώματα ξύλινων δομικών στοιχείων από το νεολιθικό οικισμό της Αυγής Καστοριάς.

7. Κατάλοιπα ημιυατιθρίας κατασκευής ή ξύλου ορισθείσατος σε ανοιχτό χώρο του νεολιθικού οικισμού της Αυγής Καστοριάς.

8. Νεολιθική αγροτική οικονομία στην Αυγή του 21ου αιώνα: καλλιέργεια αιτηρών ή οσπρίων σε μικρές εκτάσεις γης και εκτροφή μικρού αριθμού ζώων (λήψη φωτογραφίας από το νεολιθικό οικισμό της Αυγής Καστοριάς τον Ιούνιο του 2003).

9. Παραστατική παρουσίαση επεξεργασίας καρπού δημητριακών για παρασκευή τροφής με λίθινα εργαλεία -γουδοχέρι (ενεργητικό εργαλείο) και υπόβαθρο κρουστής τριβής (παθητικό εργαλείο)- από το νεολιθικό οικισμό της Αυγής Καστοριάς.

10. Λίθινα εργαλεία με καρπέτη ασημί καταλόλη για ικατόμηση και κατεργασία του ξύλου, από το νεολιθικό οικισμό της Αυγής Καστοριάς.

15. Τμήμα ανθρωπόμορφου ειδώλιου από το νεολιθικό οικισμό της Αγγίτης Καστοριάς.

14. Οστέιν φλογέρα από το νεολιθικό οικισμό της Αγγίτης Καστοριάς.

ΕΠΙΚΑ για ένταξη στο Μέτρο 2.2 του Προγράμματος Κοινωνικής Πρωτοβουλίας INTERREG IIIA/Ελλάδα-Αλβανία και βρίσκεται στο στάδιο της αξιολόγησης. Στα αναμορφωμένο αυτό κτίριο θα γίνεται η συντήρηση, η αποθήκευση και η μελέτη του πολυπλήθους αρχαιολογικού υλικού και παράλληλα η ψηφιακή καταχώριση και επεξεργασία των αναστακτικών δεδομένων. Επιδιώκεται μας αποτελεί η συνεχής ενημέρωση της ιστοσελίδας των αναστακτών Αγγίτης με τα νεότερα αποτελέσματα του αρχαιολογικού έργου για χρήση κάθε ενδιφερόμενου καθηγού και η παραγωγή οπτικοακουστικού υλικού σε CD-ROM για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Επίσης, στους χώρους του Κέντρου Τεκμηρίωσης προβλέπεται η λειτουργία μικρής έκθεσης ευρημάτων από την Αγγίτη καθώς και περιοδική παρουσίαση προϊστορικού αρχαιολογικού υλικού από αναστακτές στην ευρύτερη περιοχή της Δ. Μακεδονίας, αλλά και από γειτονικές περιοχές της Αλβανίας με στόχο την τόνωση της διασυνοριακής επιστημονικής συνεργασίας και την οργάνωση διασυ-

11. Περιστοπική παρουσίαση δέσμων που δέρνεται με οστέα στην πόρτα εργασίας από το νεολιθικό οικισμό της Αγγίτης Καστοριάς.

12. Δείγματα γραπτής κεραμικής από το νεολιθικό οικισμό της Αγγίτης Καστοριάς.

Βιβλιογραφία

- ANDREOU M. / FOTIAKIS M. / KOTAKIS K. - "Review of Aegean Prehistory V: The Neolithic and Bronze Age of Northern Greece", στο T. Cullen (ed.), *Aegean Prehistory: A Review*, American Journal of Archaeology Supplement 1, Archaeological Institute of America, Boston 2000, σ. 1-10.
BAILEY D. W. - *Balkan Prehistory: Exclusion, incorporation and identity*, Routledge, London 2000.
ΒΟΥΓΛΗΡΗ Ε. - "Διακοπούμενη κεραμική αναζήτησης με κοινωνική πράξη", στο Γ. Χ. Χωρισμούλης (comp.), *Neolithic 7500* χρώνια μετά, University Studio Press, Athens 2002, σ. 217-241.
DIETLER M. / HAYDEN B. (eds.), *Feasts: Archaeological and Ethnographic Perspectives on Food, Politics, and Power*, Springer, Springer US, Berlin 2000.

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ζ. - *Σκυρόποτογλού* Κ., στο Μπαστόπουλος / E. Αλούτη / Γ. Φακορέλλης (eds.), *Αρχαιοτεχνώς μελέτες για την ελληνική προϊστορία και αρχαϊστική*, Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία και Εταιρεία Μεσογειακών Αρχαιολογικών Σπουδών, Αθήνα 2001, σ. 779-790.

HALSTEAD P. - *Neighbours from Hell? The Household in Neolithic Greece*, στο P. Halstead (ed.), *Neolithic Society in Greece*, την Greek Archaeological Academic Press, Sheffield 1999, σ. 77-95.
HODDER I. - Διαλόγοντας: το παρελθόν Ταχυόστος εργαλευτικός προσεγγισμός από την αρχαιολογία (Μετάφραση από τα αγγλικά: P. Moutsopoulos / C. Nikokleitoxos, Μ. Τσούκα), Εισαγωγή-Επειγόντων από την Κ. Καραντάκη, Εκδόσεις του Εκπαιδευτικού Προγράμματος, Αθήνα 2002.

15. Κοσμήματα -τυμπάνο τσικτικίων και χάντρα- από θαλασσινά όστρεα από το νεολιθικό οικισμό της Αγγίτης Καστοριάς.

16. Γίλινη σφραγίδα με εγχάρακτο σπειροειδές διακοσμητικό θέμα στην ενέργη επιφάνεια της από το νεολιθικό οικισμό της Αγγίτης Καστοριάς.

17. Το υπό ανάπλαση κτήριο στην πλατεία της Αγίης Καστορίας, που θα στεγάζει το Αρχαιολογικό Εργαστήριο - Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ανδρίδεις του Νεολιθικού Οικισμού Αγίης.

KENT S. (ed.), *Domestic Architecture and the Use of Space. An Interdisciplinary Cross-cultural Study. New Directions in Archaeology*. Cambridge University Press, Cambridge 1990.
KOTSAKIS K., *What tells us the soil can tell us about Settlements in the Greek Neolithic*, στο P. Halstead (ed.), *Neolithic Society in Greece*. Sheffield Academic Press, Sheffield 1999, σ. 66-78.
KOYATH K., *Διατύπως και πανούνοντας πορευόμενοι δρόμοι στην Καστορία*, στο X. Χουριανούδης (ed.), Διάτημα 7500 χρονών μετά, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 303-315.

MARFOU B. στο ΣΤΡΑΤΟΥΛΗΝ Γ., «Η προϊστορική αρχαία οικογένεια στην πλάγια του οικισμού», στο Γ. Χ. Χουριανούδης (ed.), Διάτημα 7500 χρονών μετά, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 175-183.
MESKELL L., *Anarchaeologies of identity: the Archaeology of the Past*. (Archaeological Theory today). Polity Press, Cambridge 2002, σ. 187-213.

NTINOU M., «Η πολαιοβάθμητη ύρων από τον οικισμό και η χρήση της», στο Γ. Χ. Χουριανούδης (ed.), Διάτημα 7500 χρονών μετά, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 317-329.
ΣΤΡΑΤΟΥΛΗΝ Γ., «Τα γραφάλια από λειανόνια λίθια, αστέρα και κέρατα», στο Γ. Χ. Χουριανούδης (ed.), Διάτημα 7500 χρονών μετά, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 155-170.
ΣΤΡΑΤΟΥΛΗΝ Γ., «Εινα χωριό της 5500 π.Χ. στην Αγία Καστορία. Πρώτες ανασκαφές 2002», Καστοριανός Πόλης, Ερδονιαδικά Εμπειρία του Νομού Καστορίας 11 Απριλίου 2003, φρέσκα εκδόσεις της Επιτροπής ΣΩΦΡΟΝΙΔΟΥ Μ., «Η «καραβική» βασικές παρατηρήσεις», στο Γ. Χ. Χουριανούδης (ed.), Διάτημα 7500 χρονών μετά, Θεσσαλονίκη 2002, University Studio Press, σ. 185-215.

WHITE A., *A History of Archaeology of People: Dimensions of Neolithic Life*, Routledge, London 2003.

ΧΟΥΡΙΑΝΟΥΔΗΣ Γ. Χ., «Το πάθος από το χωράφι, τη λίμνη και το στέρεο», στο Γ. Χ. Χουριανούδης (ed.), Διάτημα 7500 χρονών μετά, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 247-261.

ριήγησης και δημιουργικής απασχόλησης στην Αγίη οικισμάδων επισκεπτών διαιροφετικής ήλικιας και ενδιαφέροντων, συμβάλλοντας στη διεύρυνση του περιεχομένου των προγραμμάτων αγροτουριστικής ανάπτυξης.

Η σταδιακή επίτευξη των παραπάνω στόχων προϋποθέτει στοχευμένες, συντονισμένες και συστηματικές παρεμβάσεις όλων των ενδιαφερομένων, κρατικών φορέων και ιδιωτών, για μια συγχρόνη, ελκυστική και ανθρωποκεντρική αξιόποιηση των νεολιθικών αρχαιολογικών καταλοιπών.

* Αμέριτοι υποστηρικτές –ιμικά και ημικά– του ερευνητικού έργου στη νεολιθική Αγίη είναι, εκτός από το Υπουργείο Πολιτισμού, η Νομαρχική Αυτοδιοίκηση Καστορίας, ο Δήμος Αγίας Τραϊάδας και ο Πολιτικός Σύλλογος Αγίας Αντεκτήνας. Ανεκτίμητη είναι, επίσης, η βοήθεια που αρχαιοψάλικοι της ΙΖ ΕΠΚΑ Παιάνου Έλαου, καθώς και η συνεργασία τους στην ανακαρφή δύο και στην επεξέργαση του αρχαιολογικού υλικού αρχείων μεταποιησώντας Προϊστορική Αρχαιολογία, απόρροι του Τμήματος Συντήρησης ΤΕΙ και ΙΕΚ καθώς και εργατικού δυναμικού πρωτότυπως από την Αγίη, αλλά και την ευρύτερη περιοχή της. Επιπλέον, συγχρόνιτα είναι το ενδιδόμενο και η πολιτική συμπαράσταση πολλών πολιτών. Οι λήψεις των φωτογραφιών που παρουσιάζονται εδώ φερόνται στον επαγγελματικό φωτογράφο Γιώργο Βλάχο. Επίσης, μια ημιρητή επεξέργασία τους έγινε από το συνεργάτη της ανασκαφής Τάσο Μπεκάρη, μεταπυχαρικό που παρουσιάζεται στην επαγγελματική φωτογραφία Γιώργου Βλάχου. Ωστόσο, μερικά είναι τα ενδιδόμενα που παρουσιάζονται εδώ φερόνται στον επαγγελματικό φωτογράφο Γιώργου Βλάχου. Ωστόσο, μερικά είναι τα ενδιδόμενα που παρουσιάζονται εδώ φερόνται στον επαγγελματικό φωτογράφο Γιώργου Βλάχου.

The Neolithic Avgi in Kastoria: A Settlement 7,500 Years Ago

Georgia Stratouli

A few years ago in the rural area of Avgi in the district of Kastoria, Western Macedonia, the mechanical cultivation brought to light rich remnants of a Prehistoric settlement stretching over about seven acres. The relevant research excavation began recently by the IZ Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities with the full material and ethic support of the local society. According to the first archaeological and archaeometrical estimations, the site of this settlement had been in use –probably at intervals– for many generations between 5600 and 5000 BC approximately. The building relics of the earlier phase of the settlement, dating from the middle of the sixth millennium BC are better preserved.

The Neolithic Avgi settlement was developed on a mildly sloping ground, in a region of the Mesohellenic plain, having a hilly relief, a rich hydrographic network and abundant argilliferous matter. The various microenvironments are characterized by mixed deciduous oak forests, more easily accessible to the inhabitants of the settlement that was girdled, in addition, by sufficient land for cultivation and cattle-rasing.

The picture emerging from the excavation of the 2002 and 2003 over an area of 750 square meters is that of a large settlement of the mid-sixth millennium BC, presenting two phases of architecture. Parts of four or five independent rectangular in plan buildings with ample open-air spaces of multiple use have been revealed. Wood, clay, aquatic and other plants were the basic building materials of the settlement. Piles from tree trunks in a sparse linear arrangement were interconnected with a mesh-work of vertical and horizontal branches, covered by successive layers of processed clay.

The inhabitants of the Neolithic Avgi were farmers and cattle-breeders. At the same time they were occupied with collecting and hunting activities and were also participating in trans-local exchange networks, through which they were getting mainly "exotic" goods, such as jewelry made of spourndylos.

The immediate operation of an Archaeological Laboratory equipped with modern technology is among the targets of the long-range research program of the Avgi excavations. Provision has also been taken for the extensive and thorough excavation of the entire Neolithic settlement, the creation of a visitable archaeological area and the operation of educational programs on Experimental Archaeology.